

מאוצרות הפרשה

הלאה, ומדוע לא אמרו שמושה מכשף גדול מהם, שיכול להתעסק גם בפחות משעור שעורה? ונראה הביאור – אומר רבי יהודה בצרי – שהנה כבר ארע כן במצרים, שכל החרטמים לא יכלו לפתור חלום ויוסף הגיע מבית האסורים, וכאשר שמע עליו פרעה לקחו למשנה לו. מוזאת חששו החרטמים, ולהם כלל לא היה אכפת אם בני ישראל יצאו או שישארו עבדים, וכל רצונם היה אך ורק לשמור על כבודם ומעמדם. והנה, אם היו אומרים לפרעה שמושה מכשף גדול שאין ביניהם כמותו, - היה פרעה ממנה את משה למשנה למלך, וזה שגרם להם לומר שודאי כוחו של משה לא על ידי כשוף הוא, וכשוף כזה לא קיים, ומה שהצליח משה לעשות כן אינו ראיה על גדולתו, אלא אצבע אלקים היא, ורק מחמת שהוא שליחו של ה' בכחו לעשות כן, וכן ירד מעליהם עולו של משה ולא יחפוץ פרעה לקחתו למלך כיוסף. (רבי שלמה לונשטין, הגש"פ דורש טוב)

הנני ממטיר כעת מחר ברד כבד מאד (ט, יח)

וברש"י כעת מחר – כעת הזאת למחר שרט לו שריטה בכותל למחר כשתגיע חמה לכאן ירד הברד. בס' באר יוסף (לר' יוסף סלנט זצ"ל) כ' לחדש שמכת ברד היתה מאירה על השריטה בכותל שעשה משה בבית פרעה. ובס' תפארת תורה (להגר"ש פינקוס זצ"ל) מביא לבאר זאת בשם ר' אהוד ריבלין, שענין העננים בעת הגשם הוא שכאשר בא שפע ברכה מן השמים הרי זו התקרבות עצומה של השי"ת להשפיע ברכתו, ולכן צריך מחיצה של ענן שהעולם יוכל לסבול ההתקרבות הגדולה של הברכה. אבל במכת ברד שכל ענינה לא היה ברכה וקירבה כלל אין שום צורך בענן ולכן היה הברד בלי ענן אלא ירד מן השמים. (קב נקי)

העתירו אל ה' ורב מהיות קלת אלקים וברד...; ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרש את כפי אל ה' הקלות יחדלון והברד לא יהיה עוד (ט, כח-כט) "כצאתי את העיר..."

אבל בתוך העיר לא התפלל, לפי שהיתה מלאה גלולים (רש"י) השאלה עולה כמאליה: וכי עד עתה, כאשר התפלל על בטולן של יתר המכות, לא הוצרך משה לצאת מן העיר? באר הרמב"ן: אכן, בכל תפלותיו הוצרך משה לצאת מן העיר, אולם רק עתה ציין זאת במפורש. לפי שבשונה מהמכות הקודמות שסרו רק למחרת, עתה ביקש שהברד יחדל מיד, ככתוב: "ורב מהיות קלת אלקים וברד" (וכפרוש רש"י שם: "די לו בנה

שהוריד כבר"). ועל כן אמר לו משה כי יהיה עליו להמתין עד שיצא מהעיר. בהקשר לתפלתו של משה מחוץ לעיר ציין רבי יצחק אברבנאל עובדה נפלאה: "והאמת גם כן, שהיה למשה רבנו חוץ למצרים בית אחד מוכן לתפלתו והתבודדותו. וגם היום הבית ההוא קים ועומד במצרים, הוא בית קדוש וחוגגים שם היהודים אשר בכל הארצות ההם, ול זה היה אומר משה: 'כצאתי את העיר אפרש את כפי אל ה'". (וכל מאמינים)

שם. מוסר נוקב למד מכאן הראב"ד רבי משה שטרנבוך שליט"א: אם עבודה זרה הנמצאת בעיר מפריעה לתפלה, על אחת כמה וכמה עבודה זרה הנמצאת חלילה בלב האדם. ומכאן אנו למדים על גודל חיוב המתפלל להתחזק באמונה טרם גישתו לתפלה, ובודאי יסיע חזוק זה לקבלת תפלתו. (טעם ודעת)

ניתן אף ללמוד מכך סמך למנהג ישראל קודם תפלת השחרית לענות 'אמן' איש אחר ברכות השחר של זולתו. שהרי דברי רבינו בחיי (שמות יד לא) שענינת אמן נתקנה כדי לחזק את האמונה בלב העונה, וכאמור, התחזקות זו חשובה קודם התפילה. (וכל מאמינים)

הוא אהרן ומשה (ו, כו)

הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ה ה"ב) כתב שכל אדם "ראוי לו להיות צדיק כמושה רבינו". והדברים לכאורה תמוהים, הכיצד יתכן שהאדם יגיע לדרגה שכזו להיות אבי הנביאים, ובפרט שהשי"ת אמר שכמוהו לא היה ולא יהיה? ונראה עפ"י מה שכתב רש"י בפסוקנו, "הוא אהרן ומשה – יש מקומות שמקדים אהרן למשה, ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך ששקולים כאחד". וגם דבר כזה צ"ב, שהרי משה היה אדון הנביאים, ועל ידו ניתנה התורה, וכיצד זה שאהרן יהיה שווה לו? ותירץ ה"דרש משה", כיון שאהרן עשה כל מה שהיה אפשר לו לעשות, וביצע את רצון ה' בשלימות על פי דרגתו, הרי אף שמושה היה גדול ממנו, דלכן הוטל עליו למסור את התורה לעם ישראל, מ"מ כיון ששניהם עשו מה שנצטוו, הרי הם שווים במעלה.

הפשט בדברי הרמב"ם הנ"ל, הוא, שאם אדם ימצה את כל כוחו וכישוריו, כפי שעשה משה, יזכה לסייעתא דשמיא עצומה, ויוכל להגיע לדרגתו האמיתית בתורה ובעבודה.

והוא מוסר עצום לבני התורה, שהרי בכל ישיבה יש כאלה שהתברכו מאוד בכשרונותיהם, והם יושבים על ספסל אחד עם בחורים שהמוח שלהם אינו מבריק כל כך, ואין הם יכולים לחדש חידושים מפליגים, ואז באופן טבעי בוערת בליבם קנאה על המוכשרים.

ולפי הנ"ל אין מקום לקנאה זו. כי אם הם, אותם בינונים, מנצלים את כל הכוחות שנתן להם הבורא יתברך, הם עשויים להגיע לדרגתו של משה רבינו, והמוכשרים שלא ימצו את כל כישוריהם, לא יזכו לסייעתא דשמיא. (עלינו לשבח)

ויאמר משה לפרעה התפאר עלי למתי אעתיר לך ולעבדיך ולעמך להכרית הצפרדעים... ויאמר למחר" (ח,ה)

וקשה, מדוע השתהה פרעה עד למחרת, ולא ביקש שיסיר ממנו את הצפרדעים באופן מיד? בספר "כרם הצבי" ביאר, הרי עם ישראל עבדו רק שמונים ושש שנים במקום ארבע מאות ושלושים, אבל תמורת זה קיבלו את קושי השעבוד. כעין זה, עשה לעצמו פרעה חשבון: אם הוא יבקש ממושה שיסיר את הצפרדעים עכשיו, יביא עליו את המכה בעוצמה כפי שהיתה צריכה להיות עד למחרת. והראיה שכך היא דרך ההנהגה: כתוב שהרשעים שלא שמרו שבת בעולם הזה, על כרחם שומרים שבת בעולם הבא. מה הכונה, שיפטרו מעונשה של גיהנם בשבת? הלא לכך בודאי יסכימו!... אלא, אומרים המפרשים, מכיון שבשבת הגיהנום לא פועל - ביום שיש עצמתו כפולה, וזו הכונה שהם שומרים שבת בעל כרחם, כי אינם חפצים בגיהנום הכפול שביום שיש, אלא היו מסכימים לידון בגיהנום גם ביום ש"ק, ולא לקבל עונש כפול בעד שני ימים, ובכ"ז מכריחים אותם לשמור ש"ק בכל כרחם. והוא הדין פרעה – הוא פחד שאם יבקש להסיר את המכה מיד, ירכז משה את עצמת המכה לעכשיו,

ופרעה חשש שלא יוכל לעמוד בסבל הכפול... (רבי שלמה לונשטין, הגש"פ דורש טוב)

ויאמרו החרטמים אל פרעה אצבע אלקים היא (ח, טו)

יש לתמוה, היאך היו מוכנים החרטומים להודות בפה מלא שמיד ה' היתה זאת והכניעו את עצמם כל כך, ומדוע לא טענו טענה פשוטה יותר, שמושה רבנו מכשף גדול מכולם, שהרי בכישוף ישנן כמה דרגות: יש שביטלתו רק להפוך דומם לדומם, יש שיכול להפוך דומם לחי וכן

גם הכופר לא מוכן לסכן את עצמו...

וְאִשֶּׁר לֹא שָׁם לְבוֹ אֶל דְּבַר ה' וַיַּעֲזֹב אֶת עֲבָדָיו וְאֵת מִקְנֵהוּ בַשָּׂדֶה (ט', כ"א)

מפשטות לשון הפסוק משתמע, כי אותם המצרים אשר לא שתו ליבם אל דבר ה' – לא נשארו בשדה בעצמם, אלא רק השאירו את עבדיהם עם המקנה. ולכאורה יש להבין, אם אותם אנשים לא שתו ליבם, לא האמינו או לא התייראו מפני דבר ה' – מדוע לא נשארו בשדה בעצמם? את התשובה נבין על פי המעשה הבא:

באחת המדינות, אשר היתה מחולקת למחוזות שונים, נהגו מושלי המחוזות להיפגש אחת לשנה לצורך ניהול ענייניהם המשותפים. באחת מאותן פגישות סיפר אחד המושלים לחבריו כי במחוז שבשליטתו מתגורר יהודי צדיק, מגלה עתידות, אשר כל מילה היוצאת מפיו מתקיימת בדיוק רב. כאשר שמע זאת ראש המושלים, החל הכעס מפעפע בו. הוא אמר בליבו, כי לא יתכן שמושל זוטר, ממחוז קטן ונידח – יתפאר בדבר מה שיש במחוזו, ודוגמתו לא ניתן למצוא במחוזות אחרים. לפיכך הוא דרש מאותו מושל כי לעת המפגש הבא יביא עמו את היהודי הצדיק, בכדי להוכיח את דבריו.

ואכן, לקראת המפגש הבא הזמין אליו המושל את היהודי, ודרש ממנו להתלוות אליו. הוא סיפר לו על הדרישה שנדרש, להוכיח כי במחוזו מתגורר יהודי מגלה עתידות. נחרד היהודי פן יכשל בדבריו, וחשש עלה בלבו, מי יודע מה יעלה בגורלו ובגורלם של אחיו היהודים במקרה כזה. אולם לא היתה לו ברירה, והוא נאלץ להתלוות אל המושל כדרישתו, תוך שהוא נושא בליבו תפילה לאלוקיו כי יעמוד על ימינו לסמכו וישים את המילים הנכונות בפיו.

כאשר הגיעו המושל והצדיק אל מקום המפגש, הם מצאו בימה גבוהה שהוכנה מראש, ועליה כבר ניצב ראש המושלים. כאשר הבחין במושל מיודענו המגיע בחברת הצדיק, הזמין מיד את הצדיק לעלות אל הבימה, ומשמילא הצדיק את הוראתו, פנה אליו ושאל: "יהודי, אני מבקש שתאמר לי מתי יהיה יום מותך?"...

היתה זו שאלה מתוכננת מראש על ידי חבורת יועצים שביקשה להוכיח את חוסר יכולתו של היהודי לצפות את העתיד. המושל הצטייד מראש באקדח שהוסתר בכיסו, ותכניתו היתה פשוטה: אם יאמר היהודי שימות בתאריך כלשהו, יוציא המושל את האקדח ויהרגו, ובכך יווכחו הכל כי אינו יודע את העתיד... מאידך, אם יאמר כי היום הינו יום מותו, ימתינו עד הערב ויווכחו האם צדקו דבריו...

ואכן, לשמע השאלה, הבין הצדיק מיד את כוונתו של המושל, ומשמים האירו את עיניו. הוא פסק לרגע מלמלמל דברי תפילה, והשיב למושל במילים קצרות: "אני אמות באותו היום שבו אתה תמות!".

באותו הרגע הכניס המושל את ידו לכיסו בכדי לשלוף את האקדח, אולם למרבה הפלא קפאה ידו... האקדח נותר בכיס... "למה אתה מחכה? תירה בו!", לחשו היועצים מאחוריו, אולם המושל לא העז לשלוף את האקדח ולבצע את זממו. הוא עמד נבוך במשך מספר רגעים, לאחריהם ירד מהבמה ושילח את היהודי לדרכו.

לאחר מעשה, כאשר שאלוהו מדוע לא פעל כמתוכנן, ענה המושל: "שוטים שכמותכם... וכי לא שמעתם מה הוא אמר? הלא הוא אמר שאני אמות באותו היום שבו הוא ימות! ומה אם הוא צודק? אם הוא צודק, ואני הייתי הורג אותו היום, הרי אף אני הייתי מוצא היום את מותי! כלום נשתבשה עלי דעתי, להביא את קיצי על עצמי בידי?"...

הרי לנו, כי אדם יכול להגדיר את עצמו כ'בלתי מאמין', אולם זאת כל עוד הדברים אינם נוגעים אליו באופן אישי... אך כאשר הדברים נוגעים אליו עצמו, והוא חושש שחוסר האמונה יפגע בו, כאן אפילו גדול הכופרים לא יסתכן... ומכאן תשובה לשאלתנו:

שכן היו בין המצרים כאלו שלא האמינו, ואפילו היו מוכנים לסכן בחוסר אמונתם את רכושם או עבדיהם. אבל ככל שנגעו הדברים אליהם עצמם, לגופם ממש – כאן אפילו הם איבדו את האומץ לפעול על פי כפירתם... לפיכך, את עבדיהם ואת מקניהם השאירו בשדה, תוך הכרזה ברורה שאינם מאמינים בדבר ה', אולם הם עצמם מיהרו להיכנס הביתה...

(מתוך "ללמדך - שמות" מאוצרותיו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

פינת ההלכה

סלטים מיוחדים להכרת הטוב

שאלה: עשה טובה לחבירו, האם מותר לשלוח לו לכבוד שבת פלטת ירקות וסלטים מיוחדים של שמיטה? **תשובה:** כתב הרמב"ם (פ"ו הל' י'), ואין משלמין מהן תגמולין, ומפרש ב"דרך אמונה" (ס"ק ע"ב) כשחברו עושה עמו חסד, וזה בא לשלם לו גמולו לא ישלם לו משביעית דהוי כפורע חובו, אע"פ שאין חייב לפורעו בכל זאת אסור, ואפילו אם מודיעו שהוא פירות שביעית, ע"י שם. ולפי"ז בנד"ד כיון שנותן סלטים של שמיטה בתור הכרת הטוב על הטובה שעשה לו, אסור ליתן לו דהוי כסחורה.

חידה שבועית

בחינה *le kraposor mafar mofia eala ahat bafar bafar qriah uafati mofat, ak heshvot hapevot mofiat bafar bafar. qk ahat afan nafan. mof?*
א. *כל התשובות האמתיות האופייניות כתובות בראש. רק אחת מהן נכונה. מהי?*
ב. *כל התשובות האמתיות נכונות. ב. אף לא אחת מתשובות האמת נכונות. ד. כל התשובות הקודמות נכונות. ג. אחת מתשובות הקודמות נכונה. ה. אף לא אחת מתשובות הקודמות נכונה. ו. אף לא אחת מתשובות הקודמות נכונה.*

תשובה על חידה פר"ש: הזקנים שנשמטו ממשא ואהרן כשהלכו לפרעה לא נגשו להר סיני (ה, א וברש"י שם). תשובה לחידה: תיבס.

מזל טוב

מרכז העיר: משפחות ליכטמן להולדת הבן הנכד משפחות נוימן להולדת הבן משפחות ורטהיימר-שרטר-בנעט להולדת הבן-הנכד-הנין
 משפחת שטסמן להולדת הבת משפחת אלינסון להכנסת הבן הנכד לעול תורה ומצוות משפחת קנר להולדת הבת
גני הדב - משפחות כהנוביץ להולדת הבן הנכד משפחת ברוך לנשואי הבן משפחת רינגל להולדת הבת משפחת קנר להולדת הבת

פתרונות לחידות והודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com

פתח תקוה. קצב של עיר, לב של מושבה

מרכז רמי גרינברג, ראש העיר

היחידה לחינוך חרדי ותרבות מורשת ישראל